นำเที่ยววัดราชาธิวาสวิหาร

ชื่อหนังสือ : นำเที่ยววัดราชาธิวาสวิหาร
ISBN : 974-91337-3-0
ผู้รวบรวม : พระราชกวี(เกษม สญฺญโต)
พิมพ์ครั้งแรก : กรกฎาคม ๒๕๔๖
จำนวนพิมพ์ : ๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ต้นฉบับ : พระมหาชูชาติ ฐานโชโต
โรงพิมพ์ : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจี้ยฮั้ว ๓๕๓/๒
ซอย ๒๐ มิถุนาแยก ๗ ถนนประชาราษฎร์
บำเพ็ญฯ ๑๐๔๐๐

ภาพปก : พระสัมพุทธพรรณี ในพระอุโบสถ วัดราชาธิวาสวิหาร

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ จัดทำขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อบริการแก่ผู้มาร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัดราชาธิวาสวิหารในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นธรรมบรรณาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดราชา-ธิวาสวิหาร กับเจ้าอาวาส และกับพระพุทธศาสนา ตลอดถึงท่านผู้มาเยี่ยมเยือนวัดราชาธิวาสวิหาร

การจัดทำ เป็นการรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลที่มีอยู่เดิมในหนังสือประวัติวัดราชาธิวาสวิหารแล้ว แต่มาปรับปรุง ย่อส่วนลง เพื่อให้เป็นรูปหนังสือนำเที่ยว (Guide Book) เป็นเล่มเล็กกระทัดรัดหยิบอ่านสะดวก ใช้ภาษาที่อ่านง่าย ทั้งนี้เพื่อสะดวกแก่เยาวชนที่จะใช้ศึกษาทำความเข้าใจได้ จึงตัดส่วนที่เป็นตำนานออกไปเก็บเอาแต่ส่วนที่มีความจำเป็น ควรรู้ควรทราบในปัจจุบันเป็นส่วนมาก

อนึ่ง ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ มุ่งแจกเป็นธรรมบรรณาการในงานทำบุญอายุครบ ๗๓ ปี และฉลองปริญญาศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาพุทธศาสตร์ ของพระเดชพระคุณพระธรรมกวี (ลือชัย คุณวุฑฺโฒ ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร ที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมอบถวายเป็นเกียรติประวัติ ในฐานะผู้บำเพ็ญประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา ในวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๔๖

หวังว่าหนังสือนำเที่ยววัดราชาธิวาสวิหารเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านตามสมควร และขออุทิศถวายส่วนบุญอันเกิดจากกิจกรรมนี้แก่บุพพการีวัดราชาธิวาสวิหารทุกท่าน

พระราชกวี

สารบัญ

วัดราชาธิวาสวิหาร

*****

วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งที่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์พัฒนาโดยพระบรมราชูปถัมภ์ จากพระมหากษัตริย์ไทยในราชจักรีวงศ์มาโดยลำดับ เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย และเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรีมาโดยตลอด มีสถานะเป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดราชวรวิหาร และเป็นพระอารามหลวงฝ่ายธรรมยุต สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐ และผูกพัทธสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ (กองพุทธสถาน)

ที่ตั้งวัด

วัดราชาธิวาสวิหาร ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๓ ถนนสามเสน ๘ (ถนนวัดราชา) แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๓๐๐

เขตและอุปจาร

วัดราชาธิวาสวิหาร ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันออกหรือฝั่งพระนคร ห่างจากสนามหลวงสองกิโลเมตรเศษไปทางเหนือ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบ น้ำท่วมถึงเป็นบางส่วน มีถนนใหญ่ผ่านกลางวัด (ถนนสามเสน ๘ หรือซอยวัดราชา) จากถนนสามเสนถึงแม่น้ำเจ้าพระยา ภายในบริเวณวัดมีเสนาสนะ ถนนเชื่อมเสนาสนะ มีต้นไม้ปกคลุมร่มรื่น มีสนามหญ้าเขียวขจีที่จัดไว้เป็นสัดส่วน มีเนื้อที่ตั้งวัดทั้งสิ้น ๓๔ ไร่ ๒ งาน ๖๓ ตารางวา และมีอาณาเขตวัดดังนี้

ทิศตะวันตก (ด้านหน้าวัด) จรดแม่น้ำเจ้าพระยา

ทิศตะวันออก (ด้านหลังวัด) จรดที่ธรณีสงฆ์ของวัด ถัดไปเป็นถนนสามเสน และสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

ทิศใต้ จรดคลองท่อ และท่าวาสุกรีและหอสมุดแห่งชาติ

ทิศเหนือ จรดคูคลองจากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงถนนสามเสน (คลองวัดราชา) ถัดไปเป็นโรงเรียนเซ็นต์คาเบรียลและบ้านญวน

นามและความเป็นมาของวัด

วัดราชาธิวาสวิหาร เดิมชื่อว่า "วัดสมอราย" คู่กับวัดสมอแครง (วัดเทวราชกุญชร) อันอยู่ใกล้กันในปัจจุบันนี้ เป็นวัดโบราณมาก สันนิษฐานกันว่าสร้างสมัยกรุงละโว้ หรือก่อนกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ไม่ปรากฏนามผู้สร้าง แต่หลักฐานจากกองพุทธสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ระบุว่า วัดนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๐ และผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระราชวิจารณ์ไว้ว่า คำว่า "สมอราย" นี้ เดิมเล่ากันมาว่า มีต้นสมอเรียงรายที่หน้าวัดเป็นอันมาก แต่ทรงพบเมื่อภายหลังว่า เจ้าอาวาสวัดนี้นำต้นสมอมาปลูกขึ้นเองภายหลัง และได้ทรงพระราชวิจารณ์ไปอีกว่า คำว่า "สมอ" นี้มาจากภาษาเขมรว่า "ถมอ" ที่แปลว่าหิน ถมอราย แปลว่าหินเรียงราย ถมอแครง แปลว่าหินแข็ง เช่นเดียวกับคำว่า สมอเรือ ซึ่งหมายถึงหินถ่วงให้เรือจอดอยู่ ต่อมาถึงไม่ได้ทำด้วยหินก็เรียกสมอเรือไปหมด

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้วปรารถว่า วัดสมอรายเป็นที่ประทับระหว่างทรงผนวช ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบรมชนกนาถของพระองค์ พร้อมด้วย

กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ จึงพระราชทานนามเสียใหม่ว่า "วัดราชาธิวาสวิหาร" เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ แต่ตามเอกสารต่าง ๆ เรียกวัดนี้ว่า "วัดราชาธิวาส" ตลอดสมัยรัชกาลที่ ๕ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ เจ้าอาวาสในครั้งนั้นได้ขอพระราชทานให้เติมคำว่า วิหาร ต่อท้ายเป็น "วัดราชาธิวาสวิหาร" ตามนามเดิมครั้งรัชกาลที่ ๔

วัดสมอรายสมัยก่อนนั้น ท่านได้เล่ากันไว้ว่า สภาพของวัดเป็นป่ามีต้นไม้ใหญ่หนาบ้าง บางบ้าง ตลอดบริเวณข้างเคียงมีฝูงลิงอาศัยอยู่ เหมาะสำหรับเจริญสมณธรรม ของภิกษุผู้ยินดีในเสนาสนะอันสงัดของพระฝ่ายอรัญวาสี วัดนี้จึงเป็นวัดฝ่ายสมถะ พระสงฆ์ก็มีกติกาวัตร เป็นระเบียบเรียบร้อยกวดขันดี เป็นที่นับถือของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะพระสงฆ์วัดนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิปัสสนาธุระอย่างดียิ่ง ซึ่งในเวลานั้นวัดที่ทำการวิปัสสนาธุระที่มีชื่อเสียงมีวัดพลับ (วัดราชสิทธาราม) วัดเงินบางพรหม ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็นวัดรัชฎาธิษฐานและวัดสมอราย

ตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์นับเป็นวัดฝ่ายวังหน้า ในรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาททรงปฏิสังขรณ์ และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงอุปสมบทแล้วเสด็จมาประทับที่วัดนี้ กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ เมื่อทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเสนานุรักษ์ ทรงผนวชแล้วเสด็จมาประทับ มินักองเอง ซึ่งต่อมาภายหลังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี พระเจ้ากรุงกัมพูชาทรงเป็นหางนาค และโดยเสด็จมาประทับที่วัดนี้ด้วย

ครั้นตอนปลายรัชกาลที่ ๒ คือ พ.ศ. ๒๓๖๗ สมเด็จพระลูกยาเธอเจ้าฟ้ามงกุฎสมมติเทววงศ์ ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ เมื่อวันพุธเดือน ๘ ขึ้น

๑๒ ค่ำ ปีวอก จุลศักราช ๑๑๘๖ หลังจากประทับอยู่ ณ วัดมหาธาตุ ปฏิบัติอุปัชฌายวัตรตามพระวินัยแล้ว ก็เสด็จมาจำพรรษาที่วัดสมอรายนี้ จนถึงวันพุธ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ก็สิ้นรัชกาลที่ ๒ และยังประทับที่วัดนี้จนตลอดพรรษา แล้วเสด็จไปประทับที่วัดมหาธาตุบ้าง วัดสมอรายบ้าง จน พ.ศ. ๒๓๗๒ พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎฯ จึงเสด็จมาประทับที่ที่วัดสมอรายเป็นการถาวร โดยกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ ซึ่งทรงทราบแล้วรับสั่งให้ปลูกพระตำหนักถวาย เป็นพระตำหนักช่อฟ้าใบระกา ๕ ห้อง มีเฉลียงรอบ (หลังนี้ยังอยู่จนบัดนี้ เพราะได้บูรณะปฏิสังขรณ์สืบ ๆ กันมา) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระอุโบสถ คือพระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันอยู่ในเขตสังฆาวาส คณะใต้

พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎฯ พระองค์ได้ทรงปรารภเหตุที่พระสงฆ์ในสมัยนั้นปฏิบัติพระวินัยย่อหย่อน ตลอดจนกิจสังฆกรรมก็ทำด้วยความหละหลวม ไม่ตรงตามพุทธบัญญัติที่พระองค์ได้ทรงศึกษา เมื่อให้ขุดดูลูกนิมิตที่พระอุโบสถ ก็เห็นไม่ได้ขนาด เป็นสีมาวิบัติ แม้การออกเสียงสวดกรรมก็ไม่ถูกต้องตามวิธีของภาษามคธ ออกเสียงตามแบบไทย ไม่เอื้อเฟื้อต่ออักขรสมบัติเลย จึงเป็นอันวิบัติไปอีก ก็การจะบวชเป็นพระนั้นต้องประกอบด้วยวัตถุสมบัติ คือผู้บวชมีอายุครบ ๒๐ ปี และไม่มีบรรพชาโทษต้องห้ามอีกหลายอย่าง, ปริสสมบัติ คือครบบริษัท ๑๐ รูปขึ้นไป, สีมาสมบัติ คือพระสงฆ์เข้านั่งอยู่ในหัตถบาสของกันและกันในสีมาอย่างใดอย่างหนึ่ง (คือทรงอนุญาตพัทธสีมาและอพัทธสีมาอีกหลายอย่าง) กัมมวาจาสมบัติ คือจะต้องมีภิกษุสวดกรรม โดยออกเสียงอักขระถูกต้อง ถ้าหากขาดสักอย่างก็เป็นวิบัติ บวชไม่เป็นพระ

ดังนั้น พระองค์จึงทรงเห็นควรปรับปรุงเสียใหม่ ทั้งเมื่อทรงเปรียบเทียบการปฏิบัติธรรมวินัย ของพระสงฆ์ไทยกับพระสงฆ์ต่างชาติบางชาติ เช่น พระสงฆ์มอญที่พระองค์ทรงคุ้นเคยเป็นต้น เป็นพวกที่เคร่งครัดกว่าและปฏิบัติตรงตามพุทธบัญญัติมากกว่าพระสงฆ์ไทยในสมัยนั้น จึงได้ชักชวนศิษยานุศิษย์ของพระองค์ซึ่งมีประมาณ ๓๐ รูป ให้ตั้งอยู่ในธรรมวินัย เริ่มต้นด้วยทรงทำทัฬหีกรรมในสำนักพระภิกษุชาติมอญ คือพระสุเมธมุนี (ซาย) วัดบวรมงคล (วัดลิงขบ) ที่เห็นว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมวินัยเคร่งเคร่งครัดดี มีที่ติได้ยาก ทรงร่วมอุโบสถสังฆกรรมกับพระมอญคณะนั้น ทรงให้สร้างโบสถ์น้ำขึ้น ในแม่น้ำเจ้าพระยาหน้าวัดราชาธิวาสวิหาร เป็นแพรูปศาลาห่างจากฝั่งต้องมีสะพานข้ามจากฝั่ง และสะพานน้ำถูกชักออกเมื่อเสร็จสังฆกรรมจัดเป็นอุทกุกเขปสีมา แล้วทรงทำสังฆกรรมที่ศาลาโบสถ์แพน้ำตลอดมา ศาลานี้จึงเป็นที่ทำทัฬหีกรรมอุปสมบทของเจ้านายที่ผนวชในยุคนั้น เช่น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ ก็ทรงอุปสมบทซ้ำที่ศาลาโบสถ์แพหลังนี้เหมือนกัน

ศาลาโบสถ์แพหลังนี้ชำรุดหนัก ถูกรื้อออกเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๐ ในสมัยพระศาสนโสภน (อตุถการี) เป็นเจ้าอาวาส แต่ถูกเลิกใช้เป็นโบสถ์มาตั้งแต่ทรงสถาปนาพระอุโบสถแล้ว ตอนปลายรัชกาลที่ ๕ เมื่อ ร.ศ. ๑๒๘ พ.ศ. ๒๔๕๑ ดูเหมือนรับพระราชทานกฐินที่ศาลโบสถ์แพนี้เป็นครั้งสุดท้าย จึงเป็นอันเริ่มมีพระสงฆ์คณะธรรมยุตครั้งแรก ตั้งแต่ครั้งนั้น ตั้งสำนักทางทิศใต้และทิศตะวันออกของพระอุโบสถ ทำวัตร ไหว้พระสวดมนต์และเทศนาสั่งสอนพระปริยัติธรรมที่พระตำหนัก ทำอุโบสถสังฆกรรมที่โบสถ์น้ำ ในแม่น้ำเจ้าพระยาหน้าวัดราชาธิวาส

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เสด็จไปประทับวัดบวรนิเวศวิหารแล้ว ฝ่ายธรรมยุติที่เหลือมีประมาณ ๓๐ รูป มีพระอริยมุนี (ทับ) อยู่เป็นหัวหน้าสงฆ์แทน จนต่อมาเมื่อรัชกาลที่ ๔ เสวยราชย์แล้ว ทรงสถาปนาวัดโสมนัสวิหาร จึงทรงอาราธนาพระอริยมุนีไปเป็นเจ้าอาวาส พระสงฆ์วัดสมอรายมาเป็นธรรมยุตล้วนเมื่อหมดสมัยพระภาวนาภิราม (รอด) แล้ว ทางคณะได้จัดพระศรีวิสุทธิวงศ์ (เขียว) จากวัดโสมนัสวิหาร มาเป็นเจ้าอาวาส จึงมีแต่คณะสงฆ์ธรรมยุตล้วนตั้งแต่นั้นมา พระศรีวิสุทธิวงศ์ได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระพรหมมุนี ต่อมาเป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์

เนื่องจากวัดสมอราย เป็นวัดเคร่งครัดในวิปัสสนา หรืออยู่ในประเภทอรัญวาสีดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงไม่ค่อยสนใจในเรื่องการก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในวัดและไม่ค่อยสะสมบริษัท ถ้าทางบ้านเมืองห่างเหินไป ก็ทรุดโทรมลงโดยลำดับ เมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เขียว) มาครองวัดแล้วยังไม่ดีขึ้น **ทางการจึงได้ส่งพระภัทรธรรมธาดา (แจ้ง) มาช่วยเป็นเจ้าอาวาส** ก็อยู่ไม่ได้เพราะเป็นคนเจ้าโทษะทะเลาะกับชาวบ้านจนต้องไปอยู่วัดส้มเกลี้ยงภายหลังส่งพระญาณรักขิต (เปีย) มาจากวัดมกุฏกษัตริยารามก็มาต้องอธิกรณ์ ต้องออกจากวัดไป ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๐) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว จึงทรงโปรดให้คณะสงฆ์ส่งพระภัทรมุขมุนีมาเป็นเจ้าอาวาส ซึ่งการยกวัดในคราวนั้นทำเป็นการใหญ่ แห่มาโดยกระบวนรถยนต์ พระภัทรมุขมุนี (จาบ) ต่อมาเป็นพระราชเมธี สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเรียกให้กลับไปอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ส่งพระอริยกวี (เซ่ง) มาแทน ซึ่งท่านครองวัดอยู่จนมรณภาพ เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๘๕ เป็นเวลา ๓๐ ปี ท่านมรณภาพในสมณศักดิ์ที่ พระธรรมวโรดม เจ้าคณะรองหนใต้ พระอมรมุนี (ปลอด) ได้

เป็นเจ้าอาวาสต่อมาจนพ้นจากตำแหน่งเจ้าอาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (จวน อุฏฺฐายี) วัดมกุฏกษัตริยาราม (ต่อมาได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช) รักษาการจนถึงวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๐๖ จึงได้แต่งตั้งพระราชปัญญาภรณ์ (เพิ่ม อาภาโค ป.ธ. ๘) เป็นเจ้าอาวาส ต่อมาดำรงสมณศักดิ์ชั้นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ พระสุธรรมาธิบดี ซึ่งมรณภาพ เมื่อ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๒ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคือ พระธรรมกวี (ลือชัย คุณวุฑฺโฒ ป.ธ. ๗, ศน.ด.)

ธรณีสงฆ์

วัดราชาธิวาสวิหาร มีที่ธรณีสงฆ์ ๑ แปลง เนื้อที่ ๑๗ ไร่ ๒๕ ตารางวา ตั้งอยู่ต่ออาณาเขตกับเนื้อที่วัด ทิศตะวันตกจรดเขตวัด ทิศเหนือจรดคลองวัดราชาฯ ทิศใต้จรดคลองท่อ ทิศตะวันออกจรดถนนสามเสน ส่วนเนื้อที่โรงเรียนวัดราชาธิวาสนั้นจัดเข้าเป็นเนื้อที่ตั้งวัด เป็นเขตจำพรรษาของพระสงฆ์วัดนี้ตลอดมา

การบูรณะและปฏิสังขรณ์

ในรัชกาลที่ ๑ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาท ทรงปฏิสังขรณ์

ในรัชกาลที่ ๓ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ ทรงปลูกพระตำหนักช่อฟ้าใบระกา ๕ ห้อง มีเฉลียงรอบ ถวายสมเด็จเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ไว้เป็นที่ประทับ และได้มีการปฏิสังขรณ์ ๓ ครั้งแล้ว

ในรัชกาลที่ ๔ ได้มีการปฏิสังขรณ์ต่อจากรัชกาลที่ ๓ อีกมาก

ในรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รื้ออาคารสร้างใหม่หมดทั้งวัดที่ปรากฏอยู่คือ พระอุโบสถ พระเจดีย์ ศาลาการเปรียญ กุฏิไม้ทาสี

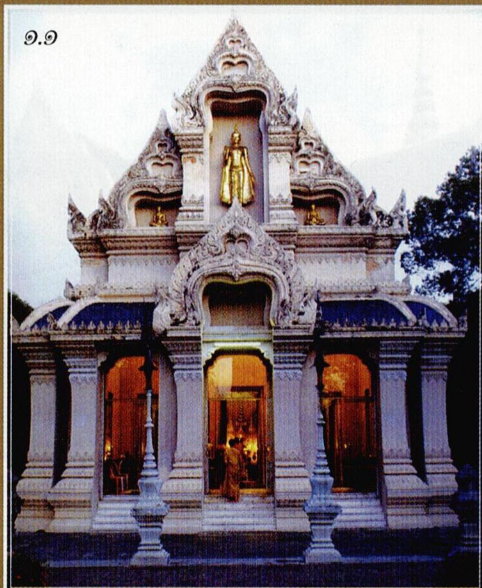
แดง หอสวดมนต์ ถนนหิน ลานหิน ภูเขาถมอ เสาหิน เขื่อนคู ถนนผ่านกลางวัด พร้อมทั้งสะพาน หล่อพระประธานประดิษฐานในพระอุโบสถ ซึ่งเป็นการซ่อมและบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่

ในรัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เขียนภาพเวสสันดรชาดก ที่ฝาผนังในพระอุโบสถ สร้างพระวิหารสมเด็จพระอัยยิกา กุฏิเจ้าอาวาสและอื่น ๆ อีกมาก

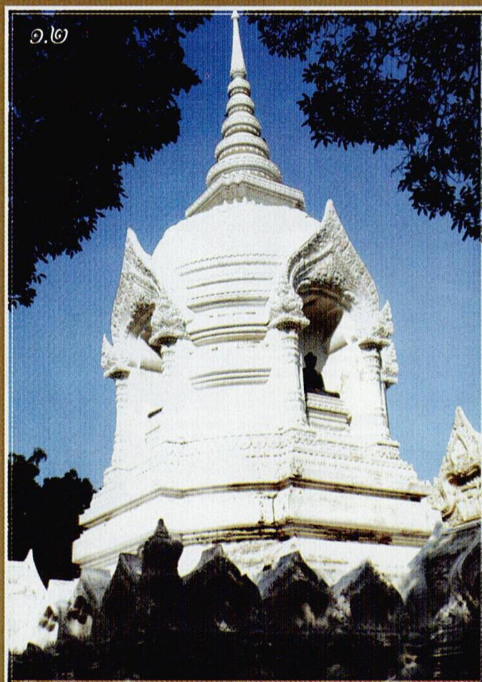
ในรัชกาลที่ ๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระตำหนักพญาไทมาประดิษฐานไว้ในวัด และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ โปรดให้สร้างกุฏิตึกแถว ๓ หลัง ในคณะบน และได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์การบูรณะปฏิสังขรณ์หลายประการ

ในรัชกาลที่ ๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บูรณะพระสัมพุทธวัฒธ-โนภาส ฐานชุกชี บูรณะพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ พระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

*****

๑.๑

๑.๒

๑.๓

๑.๔

ถาวรวัตถุ

๑. เขตพุทธาวาส

วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นวัดที่มีขอบเขตอาณาบริเวณกว้างขวาง มีถาวรวัตถุและเสนาสนะมากพอสมควร ดังรายละเอียดนำมาบันทึกไว้ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๑.๑ พระอุโบสถ

พระอุโบสถ ตั้งอยู่ทิศใต้ถนนที่ผ่ากลางวัด เป็นทรงขอมคล้ายนครวัด แต่เป็นลวดลายปูนปั้นผินหน้าไปทางทิศตะวันตก ซึ่งมีแม่น้ำเจ้าพระยา อันเป็นทางสัญจรสำคัญครั้งโบราณเป็นหน้าวัด สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงออกแบบ ด้านหน้ามีประตู ๓ ช่อง มีห้องเป็น ๓ ตอน ห้องหน้าเป็นระเบียง ห้องกลางเป็นห้องพิธี มีพระสัมพุทธพรรณีเป็นพระประธาน มีเศวตฉัตร ๘ ชั้น (ร. ๕ หล่อพระราชทาน) หลังพระประธานเป็นซุ้มคูหา เบื้องบนมีภาพพระพุทธเจ้าอยู่เหนือเมฆกำลังตอบปัญหาของพระสารีบุตรและพระอินทร์เฝ้า ที่ใกล้พระประธานมีรูปศากยกษัตริย์พระประยูรญาติมาเฝ้าอยู่เบื้องหลัง

ซุ้มคูหาเป็นตราประจำ ๕ รัชกาล คือ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ บนเพดานเป็นลวดลายมีดาวเป็นที่เสียบหลอดไฟฟ้า ผาผนังทั้ง ๓ ด้าน มีภาพเขียนเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ เขียนโดยนายช่างชาวอิตาเลียนชั้นศาสตราจารย์ชื่อ "ริโคลี" บานประตูหน้าต่างทุกบานลายรดน้ำ ทรงข้าวบิณฑ์ด้านในเป็นภาพเทวรูปทุกช่อง ตอนหลังสุดมีผนังห้องและประตูผ้าม่านผ่านถึงตอนที่ ๓ ห้องนี้เป็นที่ประดิษฐ์พระประธานองค์เดิมของวัดนามว่า "พระ

สัมพุทธวัฒโนภาส" ความสำคัญของพระประธานองค์นี้ เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกั้นห้องพระอุโบสถออกเป็น ๓ ตอน

ด้วยทรงพระราชปรารภว่า จะทรงประดิษฐานพระสัมพุทธพรรณี อันเป็นที่สักการะของพระบรมชนกาธิราช ประจำพระอุโบสถหลังนี้ แต่ก็เป็นไปไม่ได้ เนื่องด้วยพระสัมพุทธพรรณี ได้ไปประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งเป็นที่เหมาะสมอยู่แล้ว จึงได้ทรงจำลององค์ใหม่ขึ้นแทน แต่ก็มีปัญหาว่า พระประธานองค์เดิม ควรจะเชิญไปไว้ ณ ที่ใด และได้ทรงพระราชดำริว่า ถ้าย้ายไปก็จะเป็นเสมือนหนึ่งไล่เจ้าของเดิม จึงได้ทรงกั้นห้องพระอุโบสถออกเป็นห้อง ๆ เพื่อจะได้ประดิษฐานพระพุทธรูปไม่ระคนกันนับว่าเป็นพระราชดำริอันสุขุมคัมภีรภาพ

ใต้ฐานชุกชีแห่งพระสัมพุทธพรรณีล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานพระราชสรีรางคารสมเด็จพระนางเจ้าพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๕ ไว้ นอกจากนั้นในรัชกาลปัจจุบันยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรจุพระบรมราชสรีรางคาร สมเด็จพระศรีสวรินทรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าไว้อยู่ภายใต้ฐานชุกชีพระสัมพุทธวัฒโนภาส และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรจุเส้นพระเกศาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ด้วยพระอุโบสถหลังนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ (ร.ศ. ๑๒๗)

๑.๒ พระเจดีย์

พระเจดีย์ของวัดนี้ ซึ่งประดิษฐานอยู่หลังพระอุโบสถ ได้ทราบว่าเดิมพระเจดีย์มีอยู่เก่าแล้ว ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์ใหม่ เป็นรูปทรงชวาในสมัยศรีวิชัยครอบพระเจดีย์องค์เดิม แต่ยังไม่แล้วเสร็จก็สิ้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้สร้าง

ต่อมา ท่านผู้ควบคุมให้ออกแบบสร้างพระเจดีย์ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ เมื่อสร้างพระเจดีย์แล้วได้ประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาแบบมหายาน ในซุ้มคูหาทั้ง ๔ ทิศ พระพุทธรูปนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำมาจากประเทศอินโดนีเซีย เดิมอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม รวม ๕ องค์ และได้พระราชทานให้ประดิษฐานบนซุ้มพระเจดีย์ทั้ง ๔ ทิศ รวม ๔ องค์

๑.๓ วิหารพระอัยยิกา

พระวิหาร คือศาลาสมเด็จพระอัยยิกา อยู่ต่อเนื่องกับพระเจดีย์ พระวิหารหลังนี้สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๖ หันหน้าสู่ทิศตะวันออก สร้างเป็นจตุรมุข ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่บรรจุพระสรีรางคารสมเด็จพระปิยมาวดี ศรีพัชรินทร-มาตา ซึ่งเป็นพระราชอัยยิกา (ยาย) ในรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ เป็นพระราชปัยยิกา (ย่าทวด) ในรัชกาลปัจจุบัน ภายในพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปแบบรัชกาลที่ ๖ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ ขนาดเท่าตัวคนธรรมดา และภายใต้พุทธบัลลังก์เป็นที่บรรจุพระสรีรางคารสมเด็จพระปิยมาวดีฯ มีศิลาจารึกไว้ว่า "ศุภมัสดุ" พระพุทธศาสนายุกาลล่วงแล้ว ๒๔๕๓ พรรษา รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เดือนเมษายน วันที่ ๑๓ เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ (ร. ๖)

สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี ทรงพระอนุสรณ์คำนึงถึงพระอัยยิกาอันเป็นพระชนนีที่พิราลัยแล้ว จะทรงสถาปนาอนุสาวรีย์ ที่บรรจุพระอังคารไว้เพื่อเป็นที่บำเพ็ญการกุศลและให้ชักชวนชนเห็นเป็นการเจริญบุญกิริยา จึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณาแด่สมเด็จพระบรมชนกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นพระบรมราชภัสดา แต่ยังมีพระชนม์อยู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นปิยมหาราชเจ้านั้น ได้ทรงพระราชดำริเห็นว่า วัดราชาธิวาสนี้ เป็นที่

สมเด็จพระอัยยิกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประทับอยู่ในเวลาทรงพระผนวชแห่งหนึ่ง และพระอัยยิกาก็เป็นพระสนมเอกอันเป็นที่ทรงพระกรุณายิ่งนัก และเป็นผู้มีความสวามิภักดิ์ รักษาความสัตย์สุจริต อยู่ตลอดชีวิต จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สร้างวิหารด้านตะวันออก เนื่องกับพระเจดีย์ของวัดราชาธิวาส เป็นที่นมัสการพระเจดีย์ และเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งสมเด็จพระบรมราชินี พระพันปีหลวง ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ ให้ช่างกระทรวงโยธาพระประยูรญาติทั้งปวงสำเร็จแล้ว ครั้นศุภมาศวันปีที่กล่าวมาข้างต้นนี้ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี กับพระบรมวงศานุวงศ์ และพระประยูรญาติทั้งปวงมาบำเพ็ญพระราชกุศลแล้ว และทรงบรรจุพระอังคารพระอัยยิกา กับอัฐิพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าอุณากรรณอนันตนรไชย ซึ่งเป็นโอรสของพระอัยยิกาผสมด้วยศิลาซิเมนต์เป็นแท่ง ไม่มีสิ่งของซึ่งมีราคาอันใดประจุด้วยนั้นไว้ภายใต้ฐานพระพุทธรูปในวิหารนี้แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จารึกศิลาประกาศไว้เพื่อให้ชนทั้งหลายที่จะมาเห็นแล้วระลึกตามพระพุทโธวาท ซึ่งสมเด็จพระอัยยิกาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในมคธภาษาเป็นปัจฉิมวาจาดังนี้

ยํ ยํ มรณํ สตฺตานํ ความตายของสัตว์ทั้ง หลายใด ใดเฮย
ตํ อนจฺจริยํ ไม่ประหลาดคือใคร ห่อนแคล้ว
ยโต เอตํ สพฺเพสํ มคฺโค เพราะเป็นที่ทางไป ทั่วทุก หน้าแฮ
อปฺปมตฺตา โหนฺตุ อย่าประมาทหลงแล้ว ทุกข์สิ้น สู่เกษม

และทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศล พระราชทานเพื่อให้บรรลุถึงธรรมสิ้นสุดแห่งทุกข์นั้นเทอญ

ส่วนที่หน้าบันทั้ง ๔ มุข มีอักษรขอมแสดงหลักธรรมครบทั้ง ๔ แต่ละด้านมีความต่างกัน ดังนี้

ทิศตะวันออก (ด้านหน้า) สุขา เมตฺเตยฺยตา โลเก.

ความเป็นผู้มีเมตตาเป็นความสุขในโลก.

ทิศตะวันตก (ด้านเจดีย์) นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ.

ความสุขที่ยิ่งกว่าความสงบ ไม่มี.

ทิศเหนือ (ด้านถนนกลางวัด) อปฺปมตฺตา โหนฺถ.

จงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิด.

ทิศใต้ (ด้านสนามหญ้า) สจฺจํ เว อมตา วาจา.

คำพูดจริงเป็นสิ่งไม่ตาย.

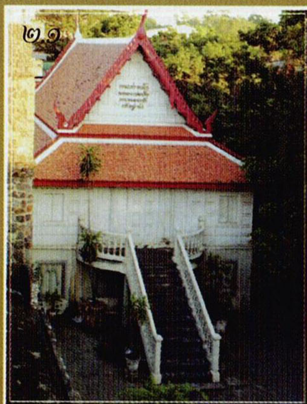
๑.๔ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระเจดีย์ พระแท่นศิลาอาสน์

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระเจดีย์ และพระแท่นศิลาอาสน์ ตั้งอยู่ในกลุ่มเดียวกันในคณะใต้ ทางด้านมุมตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถต้นพระศรีมหาโพธิ์ ปลูกในสมัยรัชกาลที่ ๒ เป็นโพธิ์จากประเทศศรีลังกา และเป็นคู่กับต้นที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระอุโบสถ เรียกว่า “โพธิลังกา” ในวันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี จะมีพระราชวงศ์ผู้ใหญ่นำน้ำหอมไปประพรมที่ต้นโพธิ์ทุกปีเสมอมาถึงปัจจุบัน

พระเจดีย์องค์นี้เป็นองค์เล็กและเป็นของเก่าทรงมอญ มีลักษณะเหมือนเจดีย์ด้านหน้าและด้านข้างพระอุโบสถหลังเก่าสมัยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังมิได้ทรงปฏิสังขรณ์รายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับพระเจดีย์องค์นี้ยังหาไม่ได้ น่าจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นองค์นี้ เพราะเป็นเจดีย์องค์

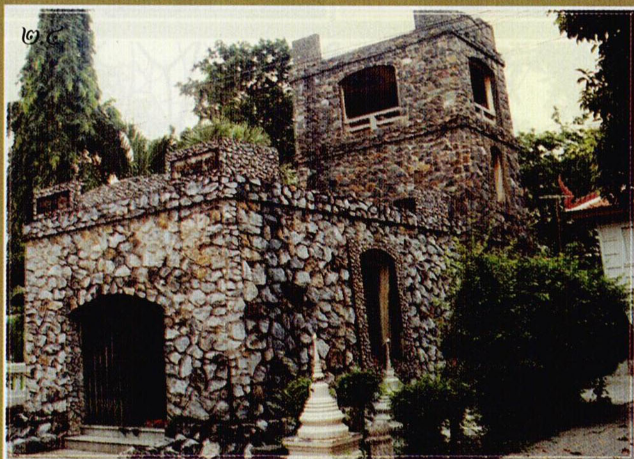
เดียวที่เหลืออยู่ จากการรื้อเพื่อปฏิสังขรณ์วัดใน พ.ศ. ๒๔๕๑-๒๔๕๒ ถ้าเจดีย์องค์นี้ไม่มีความสำคัญต่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ก็คงจะถูกรื้อออกไปแล้วเหมือนองค์อื่น ๆ อีกมากที่ถูกรื้อออกไปในสมัยนั้น

พระแท่นศิลาอาสน์จำลอง ของเดิมเป็นแท่นศิลาอาสน์ประดิษฐานอยู่ริมเนินพระมหาปราสาทเก่าแก่เมืองสุโขทัยแต่โบราณ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงผนวชอยู่ เสด็จเยี่ยมเมืองนั้น ทรงเห็นเป็นโบราณวัตถุอันทรงค่า เมื่อเสด็จกลับ ทรงให้ชะลอมาประดิษฐานไว้บนแท่นซึ่งให้ก่อขึ้นใต้ต้นมะขามหน้าพระอุโบสถ พร้อมด้วยเสาศิลาจารึกเป็นอักษรเขมร ที่ทรงให้นำมาพร้อมกับพระแท่นศิลา (บัดนี้ต้นมะขามต้นนั้นไม่มีแล้ว มีแต่ต้นโพธิ์ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ทางด้านหน้าพระอุโบสถ) ครั้นภายหลังเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ได้รับสั่งให้ชะลอแผ่นศิลาพร้อมด้วยเสาศิลานั้น ไปไว้ที่ศาลาในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

๒.๑

๒.๒

๒.๓

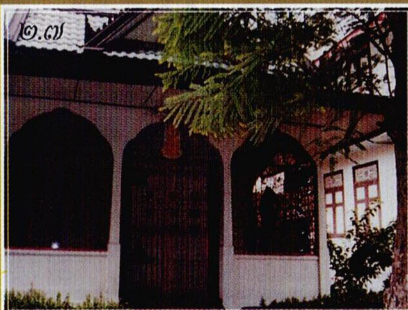

๒.๔

๒.๕

๒.๖

๒.๗

๒.๘

๒. คณะใต้

๒.๑ พระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ

พระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของพระอุโบสถ (คณะใต้) ได้รับการปฏิสังขรณ์มาถึงปัจจุบัน เป็นรูปตึกครึ่งไม้ หลังคาเป็นช่อฟ้าใบระกา มี ๕ ห้อง มีเฉลียงรอบ รูปทรงคงไว้ตามเดิม ซึ่งเป็นไม้โดยตลอด กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ ได้ทรงสร้างถวาย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสำหรับเป็นกุฏิที่ประทับครั้งยังทรงผนวชอยู่ เดิมที่ตั้งพระตำหนักหลังนี้อยู่ทางทิศใต้ของพระอุโบสถห่างจากกำแพงแก้วประมาณ ๒๐ เมตร ในแนวเดียวกัน ชั้นบนกั้นเฉพาะรอบใน ๕ ห้อง รอบนอกเป็นเฉลียงเดินได้รอบ หลังคาทรงไทยมีช่อใบระกา ด้านทิศตะวันออกของพระตำหนัก (ซึ่งปัจจุบันเป็นสนามหญ้า) ยังมีหอไตรอยู่อีกหนึ่งหลัง น่าสันนิษฐานได้ว่าอาคารทั้ง ๒ หลัง ถูกย้ายออกไปเมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์ วัดราชาธิวาสวิหาร ทั้งหมด และพระตำหนักถูกย้ายไปอยู่ในที่ปัจจุบัน คือในคณะใต้ ส่วนทิศตะวันออก รอบ ๆ มีกุฏิหลังอื่นอีกหลายหลัง ส่วนหอไตรเข้าใจว่าถูกย้ายไปอยู่ในสระซึ่งเป็นสถานที่สร้างพระตำหนักสี่ฤดูในปัจจุบัน

๒.๒ พระตำหนักสมเด็จพระพันปีหลวง (พระตำหนักพญาไท)

พระตำหนักสมเด็จพระพันปีหลวง เดิมเป็นที่ประทับของสมเด็จพระศรีพัชรินทราพระบรมราชินีนาถ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานให้ย้ายมาจากพระราชวังพญาไท ทั้งหลังมาสร้างขึ้นที่วัดราชาธิวาสวิหาร นี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕

๒.๓ พระตำหนักสี่ฤดู

พระตำหนัก ๔ ฤดูนี้ เป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่เป็นแบบตึก สร้างขึ้นโดยจำลองพระตำหนัก ๔ ฤดู ในวังสุโขทัยที่รื้อออกไป มีวัสดุที่นำมาประกอบได้เพียงประตูและหน้าต่างเท่านั้น ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ ตัวอาคารเป็นตึกคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระอุโบสถเป็นอาคารสองชั้น ๆ ล่างแบ่งเป็น ๓ ห้อง ส่วนกลางเป็นห้องโถง ห้องด้านขวาเป็นที่ตั้งสำนักงานจัดผลประโยชน์ของวัด ห้องซ้ายใช้สำหรับเก็บสัมภาระและเป็นที่อยู่อาศัยของศิษย์วัด ชั้นบนสร้างเป็นรูปแบบเดียวกับชั้นล่าง แต่ห้องโถงตรงกลางจัดเป็นห้องไหว้พระสวดมนต์ ห้องซ้าย-ขวา เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุ

เดิมที่สถานที่ตรงที่พระตำหนัก ๔ ฤดู ตั้งอยู่นี้ เป็นสระน้ำและภายในสระน้ำนั้นมีอาคารหอไตร แต่เมื่อใช้สถานที่สร้างพระตำหนักก็ต้องย้ายหอไตรไปอยู่อีกแห่งหนึ่งทางด้านตะวันออกสุดของคณะใต้ (หลังพระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ)

๒.๔ หอรูปพระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตตมเถระ)

หอรูปพระธรรมวโรดม เป็นอาคารก่ออิฐปูนแล้วก่อหินถือปูนรอบนอกทาบเข้าอีกชั้นหนึ่ง ทำให้ดูเป็นของโบราณสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ผู้ควบคุมดูแลการก่อสร้าง คือ พระภัทรธรรมธาดา (ฮั้ว โสภิโต) ตัวอาคารแบ่งออกเป็น ๒ ตอน ตอนหน้าเป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อเหมือนพระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตตมเถระ) ชั้นเดียว ส่วนนี้สร้างก่อน พ.ศ. ๒๔๘๕ ส่วนตอนหลัง ๓ ชั้น ใช้เป็นหอระฆัง ระหว่างตอนหน้ากับตอนหลังเป็นที่เก็บศพของท่านเจ้าคุณพระธรรมวโรดม ตอนหลังนี้ใช้เป็นหอระฆังสัญญาณทำวัตรสวดมนต์ของวัด ที่เพดานของส่วนที่เป็นหอระฆัง ทั้งสามชั้นมีจิตรกรรมภาพวาดเป็นภาพมังกร

อยู่ที่เพดาน ที่สวยงามมาก เขียนโดย พระยาอนุศาสตร์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) และท่านผู้นี้ได้ไปเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังไว้ที่โบสถ์วัดสามแก้ว จังหวัดชุมพรอีกด้วย

๒.๕ หอไตร

หอไตร โดยปกติหมายถึง สถานที่เก็บหนังสือคัมภีร์พระไตรปิฎก แต่ปัจจุบันไม่ค่อยได้ประโยชน์ ตามความหมายนั้น หอไตรที่วัดราชาธิวาส ก็เช่นเดียวกันคือไม่ได้เป็นที่เก็บพระไตรปิฎก เพียงแต่เป็นอาคารที่ได้รับการอนุรักษ์ไว้

๒.๖ กุฏิเจ้าจอมสว่าง

กุฏิเจ้าจอมสว่าง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ และเคยซ่อมใหญ่ครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ เจ้าจอมสว่าง เป็นเจ้าจอม ในรัชกาลที่ ๕ เป็นผู้เสียสละทรัพย์สร้าง จึงได้นามตามเจ้าของผู้สร้าง ตัวกุฏิเป็นอาคารขนาดใหญ่ ๒ ชั้น กุฏิหลังนี้เคยเป็นที่อยู่ของเจ้าอาวาสมาแล้ว ๒ องค์ คือ พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตตมเถระ) อยู่ตั้งแต่สร้างเสร็จจนท่านมรณภาพ และพระสุธรรมมาธิบดี (เพิ่ม อาภาคเถระ) อยู่อาศัยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ ถึงปัจจุบัน

กุฏิเจ้าจอมสว่างอยู่ทางมุมตะวันออกเฉียงใต้ของวัด และของพระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ด้านหลัง (ทิศใต้) ติดกับคลองท่อ ทิศเหนือเป็นหอไตร ทิศตะวันออกติดกุฏิขุนอนุกิจวิจารณ์ และทิศตะวันตกติดกับกุฏิมาลินี

๒.๗ ศาลาสุจริตกุล

ศาลาสุจริตกุล เป็นศาลาเก็บอัฐิและบำเพ็ญกุศลของราชนิกุลสุจริตกุล ขนาดกว้าง ๓ เมตร ยาว ๕ เมตร ตั้งอยู่ในคณะใต้ ถัดจากพระตำหนักสี่ฤดูไป

ทางทิศตะวันออก ศาลาสุจริตกุลหลังนี้ สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๐ เศษ ด้วยงบประมาณ ๑,๐๐๐ บาท

๒.๘ ศาลาเทวกุล

ศาลาเทวกุล เป็นศาลาเก็บพระอัฐิและอัฐและบำเพ็ญกุศลของราชสกุลเทวกุล เป็นศาลาสามมุข ด้านหลังเป็นหอระฆัง ด้านหน้าเป็นที่เก็ฐอัฐิ ตัวอาคารสร้างแข็งแรงสวยงามด้วยศิลปกรรมปูนปั้น สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ ตั้งอยู่ในคณะใต้ ถัดจากศาลาสุจริตกุลไปทางทิศตะวันออก

๓.๑

๓.๒

๓.๓

ต.๔

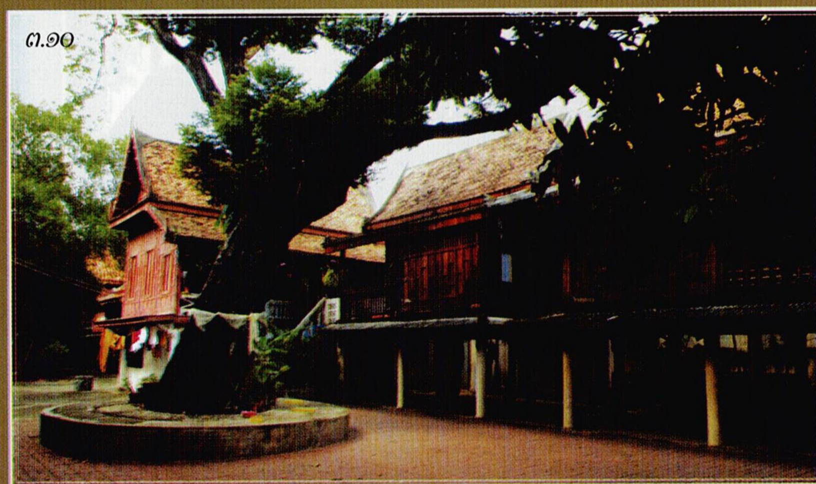

ต.๕

ต.๖

๓.๗

๓.๘

ต.๙

ต.๑๐

๓. คณะเหนือ

๓.๑ ศาลาการเปรียญ

ศาลาการเปรียญหลังนี้เป็นศาลาไม้สักทองทั้งหลังรวมทั้งเสา เป็นศาลา ๒ ชั้น กว้าง..........เมตร ยาว..........เมตร สร้างขนาดใหญ่กว้าง พร้อมด้วยความวิจิตรบรรจง หลังคาเป็นช่อฟ้าใบระกา มีมุขและมุขลดทั้งหน้าหลังอันสวยงามมาก หน้าบันทั้ง ๒ ด้าน มีตราพระราชลัญจกรเป็นเครื่องหมายสำคัญ คือด้านหน้า (ด้านแม่น้ำเจ้าพระยา) มีตราจุลมงกุฎ หรือพระเกี้ยวอันเป็นเครื่องหมายรัชกาลที่ ๕ ด้านหลัง (ด้านตะวันออก) มีตราวชิราวุธอันเป็นเครื่องหมายรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเราจะรู้ว่าเป็นถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นสำเร็จถึง ๒ รัชกาล เสาแต่ละต้นของศาลาการเปรียญนี้สูงใหญ่มากยากที่จะหาไม้มาทำได้ในปัจจุบันนี้

ในสาส์นสมเด็จเล่าถึงการหาเสาไว้ว่า พระยาพิชัยณรงค์สงคราม นามเดิมชื่อดิศเรียกชื่อล้อเล่นในสมัยนั้นว่า “พระยาป๊อกเจี๊ยก” ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร เป็นผู้หาเสาศาลาการเปรียญวัดราชาธิวาสวิหาร ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ จึงเป็นที่ประชุมฟังธรรมของพุทธบริษัทในวันพระ และเป็นที่เจริญกรรมฐานของพุทธบริษัทวัดนี้ด้วย ในคราวงานสำคัญ ๆ ย่อมได้ประโยชน์จากศาลาการเปรียญนี้มาก เบื้องล่างของศาลาการเปรียญนี้มีอุโมงค์ใต้ดินทำเป็นรูปคันนา ก่อเป็นคอนกรีตรับหัวเสาใช้บรรจุน้ำสำหรับใช้ล้างทำความสะอาดพื้นชั้นล่างของศาลาฯ ได้อย่างดี ในรัชกาลที่ ๗ ได้พระราชทาน พระพุทธรูปสมัยเชียงแสนไว้เป็นพระประธานสักการะบูชา

ศาลาการเปรียญตั้งอยู่บริเวณท่าน้ำหน้าวัด ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้เป็นถนนและสนามหญ้า

ชื่อเสาศาลาการเปรียญและหน้าที่ผู้ยก

คู่ที่ ๑	ทิศเหนือ	ชื่อขุนไกร	หน้าที่	พระยามหาเทพ
	ทิศใต้	ชื่อขุนแผน	หน้าที่	พระยามหามนตรี
คู่ที่ ๒	ทิศเหนือ	ชื่อศรีมาลา	หน้าที่	พระพิเรนทรเทพ
	ทิศใต้	ชื่อพระพิจิตร	หน้าที่	พระอินทรเทพ
คู่ที่ ๓	ทิศเหนือ	ชื่อจมื่นไวย	หน้าที่	พระอินทรเดช
	ทิศใต้	ชื่อพระพันวรรษา	หน้าที่	พระราชวรินทร
คู่ที่ ๔	ทิศเหนือ	ชื่อวันทอง	หน้าที่	พระสุริยภักดี
	ทิศใต้	ชื่อศรีประจัน	หน้าที่	พระพรหมบริรักษ์
คู่ที่ ๕	ทิศเหนือ	ชื่อทองประศรี	หน้าที่	พระอินทราธิบาล
	ทิศใต้	ชื่อสร้อยฟ้า	หน้าที่	พระพรหมาภิบาล
คู่ที่ ๖	ทิศเหนือ	ชื่อลาวทอง	หน้าที่	พระอินทรรักษา
	ทิศใต้	ชื่อบุษบา	หน้าที่	พระพรหมสุรินทร
คู่ที่ ๗	ทิศเหนือ	ชื่อขุนช้าง	หน้าที่	พระฤทธิเดชะ
	ทิศใต้	ชื่อหมื่นหาญ	หน้าที่	พระณรงค์วิชิต
คู่ที่ ๘	ทิศเหนือ	ชื่อเณรจิ๋ว	หน้าที่	พระรักษาเทพ
	ทิศใต้	ชื่อเณรขวด	หน้าที่	พระศรีพิทักษ์

ขนาดเสาศาลาการเปรียญ

เสาคู่ที่ ๑ เหนือ ขุนไกร ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ
ใหญ่รอบ ๗ กำ ๓ นิ้ว

เสาคู่ที่ ๑ ใต้ ขุนแผน ยาว ๕ ว่า ๒ ศอก ๑ คืบ
ใหญ่รอบ ๗ กำ ๓ นิ้ว

เสาคู่ที่	๒	เหนือ	ศรีมาลา	ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๒	ใต้	พระพิจิตร	ยาว ๕ ว่า ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๓	เหนือ	จมื่นไว	ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๓	ใต้	พระพันวรรษา	ยาว ๕ ว่า ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๔	เหนือ	วันทอง	ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๔	ใต้	ศรีประจัน	ยาว ๕ ว่า ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๕	เหนือ	ทองประศรี	ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๕	ใต้	สร้อยฟ้า	ยาว๕ ว่า ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๖	เหนือ	ลาวทอง	ยาว๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๖	ใต้	บุษบา	ยาว๕ ว่า ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๗	เหนือ	ขุนช้าง	ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว
เสาคู่ที่	๗	ใต้	หมื่นหาญ	ยาว ๕ ว่า ๒ ศอก ๑ คืบ

ใหญ่รอบ ๘ กำ ๒ นิ้ว

เสาคู่ที่ ๘	เหนือ	เณรจิ๋ว	ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๗ กำ ๓ นิ้ว
เสาคู่ที่ ๘	ใต้	เณรขวด	ยาว ๕ วา ๒ ศอก ๑ คืบ ใหญ่รอบ ๗ กำ ๓ นิ้ว

๓.๒ หอธรรมสงเคราะห์

หอธรรมสงเคราะห์ หรือหอสวดมนต์ เดิมเป็นท้องพระโรงของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๓) พระองค์เจ้างอนรถ ต่อมาพระราชทานกรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ (ร.ศ. ๑๒๗) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์วัด ทรงมีพระราชดำริเห็นว่า เป็นท้องพระโรงที่ทำงดงาม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รื้อไปปลูกไว้เป็นหอสวดมนต์ ที่วัดราชาธิวาส

เมื่อพระศาสนโสภณ (ปลอด อตฺถการี ป.ธ. ๔) เป็นเจ้าอาวาสในสมัยต่อมา ได้ทำการซ่อมแซมดัดแปลงเป็น ๒ ชั้น ได้รับพระราชทานพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยไว้เป็นที่สักการะบูชาอีกองค์หนึ่งด้วย หอธรรมสงเคราะห์ตั้งอยู่ในคณะเหนือ ด้านทิศใต้ของกุฏิสมเด็จพระพุฒาจารย์ ด้านซ้ายมือของทางเข้าคณะเหนือ

๓.๓ หอสมุดวัดราชาธิวาส

อาคารหอสมุด เดิมทีเดียวสร้างไว้สำหรับรับรองสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เนื่องจากตอนที่ทรงประชวร ทรงปรารภว่าวัดราชาธิวาสวิหารเป็นวัดป่า อากาศดีจึงทรงพระประสงค์จะเสด็จไปประทับพักฟื้นที่นั่น ดังนั้น เจ้าอาวาส คือ พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตฺตมเถระ) จึงชัก

ชวนพุทธบริษัทสร้างอาคารหลังนี้ไว้ต้อนรับ และได้เศรษฐินี คือ นางไผ่ (ทราบว่าบ้านอยู่ใกล้ ๆ วัดสุทัศนเทพวราราม) เป็นผู้บริจาคทรัพย์สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ ครั้นสร้างเสร็จแล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ พระองค์นั้น ก็ได้เสด็จไปประทับครั้งหนึ่ง และเพียงครั้งเดียว คืนเดียวเท่านั้น

ต่อมาทางวัดใช้อาคารหลังนี้เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมและเป็นห้องสมุดพร้อมกันด้วย ลุถึง พ.ศ. ๒๕๓๑ ทางวัดสร้างอาคารเรียนหลังใหม่เสร็จ จึงเลิกใช้อาคารหลังนี้เป็นอาคารเรียน โดยไปใช้อาคารใหม่แทน ส่วนห้องสมุดยังใช้อยู่อยู่เหมือนเดิมจนปัจจุบัน ตัวอาคารเป็นตึก ๒ ชั้น พื้นไม้มีแปลกอยู่อย่างหนึ่งที่อาคารหลังนี้ คือ คันทวยอยู่ข้างในใช้สำหรับรับคานแทนคานหลังคา และอาคารหลังนี้ตั้งอยู่ในคณะเหนือ ทิศตะวันตกติดกับหอธรรมสงเคราะห์ ทิศเหนือติดกับกุฏิช่อฟ้า ทิศตะวันออกเป็นกุฏินางไผ่ และทิศใต้เป็นสนามหญ้าและภูเขาหิน สำหรับภูเขาหินลูกนี้ เดิมอยู่ในที่สร้างหอสมุดนี้เอง แต่ต้องถูกย้ายออกไปเพื่อเอาที่สร้างหอสมุด

๓.๔ ศาลาโบสถ์แพ

ถัดจากหมู่ไม้ตะเคียน มีศาลาหลังใหญ่อยู่หลังหนึ่ง ยกพื้นลอยสูง ๑.๕ เมตร เรียกว่า "ศาลาโบสถ์แพ" เนื่องจากมีอยู่คราวหนึ่งในสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงผนวชแล้วเสด็จไปประทับอยู่ที่วัดราชาธิวาสวิหาร (สมัยนั้นเรียกว่าวัดสมอราย) ทรงให้สร้างแพขึ้นในแม่น้ำเจ้าพระยา แพนั้นสร้างเป็นรูปศาลามีฝาผนัง มีหลังคา เพื่อใช้เป็นสถานที่ทำสังฆกรรม เรียกว่า "อุทกุกเขปสีมา" แพนั้นจึงเรียกว่า "ศาลาโบสถ์แพ" ต่อมาเกิดความเสื่อมชำรุดไปตามสภาพและกาลเวลาจึงงดใช้การ และเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตตมเถระ) เจ้าอาวาส เห็นว่าศาลาโบสถ์แพเป็นศาสนสถานสำคัญ แต่อยู่ในแม่น้ำคงจะไม่เหมาะในกาลข้างหน้า จึงชัก

ชวนอุบาสกอุบาสิกา และเจ้านายฝ่ายหน้าฝ่ายในช่วยกันบริจาคสมทบทุนสร้างศาลาโบสถ์แพขึ้นใหม่ บนพื้นดินภายในวัด (คณะเหนือ) โดยจำลองรูปแบบโบสถ์แพกลางน้ำ ซึ่งอยู่หน้าวัดและชำรุดไปมากนั้น มาไว้ทุกส่วนเพื่อเป็นอนุสรณ์สืบไป

ศาลาโบสถ์แพได้รับการบูรณะครั้งใหญ่ รวมทั้งเปลี่ยนกระเบื้องมุงหลังคา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖-๗ และซ่อมอีกครั้ง เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙

๓.๕ ภูเขาหิน

ภูเขาหินมีทั้งหมด ๔ ลูกด้วยกัน ทั้งหมดอยู่ในคณะเหนือ ลูกที่หนึ่งอยู่ทางทิศใต้ของหอสมุด (เดิมอยู่ที่หอสมุด) แต่ถูกย้ายออกไปเพื่อใช้พื้นที่สร้างอาคารหอสมุด ลูกที่สองอยู่ระหว่างกุฏินางไผ่กับศาลาวีรสุนทร ลูกที่สามอยู่ระหว่างศาลาวีรสุนทรกับกุฏิสูยะบำเพ็ง และลูกที่สี่อยู่ที่หมู่ไม้ตะเคียน ภูเขาทั้งสี่ลูกนี้ ตั้งอยู่ในแนวเดียวกันจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก สร้างขึ้นเมื่อใดไม่มีหลักฐาน ตามรูปแบบแสดงให้เห็นว่าเป็นที่นั่งบำเพ็ญสมณธรรมของพระภิกษุสามเณรตามแบบวัดป่า เพราะเดิมวัดราชาธิวาสวิหารสมัยยังเป็นวัดสมอรายเป็นวัดป่า และที่นับภูเขาลูกที่อยู่ทิศตะวันตกสุดเป็นลูกที่หนึ่ง เพราะเดิมหน้าวัดอยู่ทางทิศตะวันตก วัดหันหน้าไปทางแม่น้ำ

๓.๖ กุฏิสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เขียว จันทสิริเถร)

ถัดจากกุฏิช่อฟ้าไปทางทิศตะวันตก มีกุฏิใหญ่อีกหลังหนึ่ง คือ กุฏิสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เขียว จันทสิริเถร) เดิมเป็นกุฏิชั้นครึ่งเช่นเดียวกับกุฏิช่อฟ้า ยกขึ้นเป็นสองเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ เดิมเป็นที่อยู่ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เขียว จันทสิริเถร) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดราชา-

ธิวาสวิหาร เมื่อเปลี่ยนเป็นวัดในคณะธรรมยุตแล้ว สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เขียว จันทสิริเถร) เป็นเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาส ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๕๑

๓.๗ กุฏิช่อฟ้า

ถัดจากตึกแถวไปทางทิศตะวันตก เป็นกุฏิเดี่ยวหลังหนึ่งมีชื่อเรียกว่า กุฏิช่อฟ้า เดิมเป็นกุฏิไม้ชั้นครึ่งฝาปกน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ และได้ยกชั้นล่างให้สูงขึ้นเป็นกุฏิ ๒ ชั้น โดยชั้นบนรักษารูปเดิมทั้งหมดไว้รวมทั้งฝาผนังซึ่งเป็นฝาปกน

๓.๘ กุฏิเจ้าอาวาส (กุฏิตึกแดง)

ถัดจากศาลาโบสถ์แพไปทางทิศตะวันออกมีกุฏิใหญ่ทาสีแดงหลังหนึ่ง เรียกกุฏิเจ้าอาวาส และอีกชื่อหนึ่งเรียกชื่อตามสีว่า กุฏิแดง เป็นกุฏิขนาดกว้างใหญ่ชั้นครึ่ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานทรัพย์ต้นทุนให้กรมศิลปากรสร้างขึ้น สำหรับเป็นกุฏิที่อยู่ของเจ้าอาวาสวัดนี้ ซึ่งสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔

๓.๙ ตึกแถวคณะเหนือ

ตึกแถวคณะเหนือ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นอาคาร ๒ ชั้น ๒๒ ห้อง ชั้นล่างเป็นที่อยู่อาศัยของศิษย์วัด ชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณร ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖-๗ ชั้นล่างห้องแถวหน้าเปิดโล่งสำหรับเป็นที่นั่งรับแขก

๓.๑๐ หมู่กุฏิไม้

หมู่กุฏิไม้ คือหมู่กุฏิแถวหลังสุดในคณะเหนืออยู่ติดกับกำแพงวัดด้านเหนือ สร้างเป็นแนวยาวจากมุมคณะเหนือทิศตะวันตกไปสุดมุมคณะเหนือ

ด้านทิศตะวันออก มีจำนวน ๑๔ หลัง เดิมเป็นกุฏิชั้นครึ่งทั้งหมด แต่ต่อมาทางวัดได้ซ่อมบูรณะปฏิสังขรณ์ พร้อมกับยกขึ้นเป็นกุฏิสองชั้นทีละหลัง และมาบูรณะครั้งใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๖ ยกขึ้นเป็นสองชั้นทั้งหมด ตัวอาคารคงรักษาไว้ตามโครงการสร้างเดิมทั้งหลังคา และฝาผนัง ขนาดรูปแบบเพียงแต่ยกให้สูงขึ้นและทำให้แข็งแรงทนทานและทาสีใหม่หมด

๔.๑
อาคาร
๑๐๐ปี

๔.๒

๔.๓

๔. คณะบน

๔.๑ อาคารพระธรรมวโรดม ๑๐๐ ปี

อาคารพระธรรมวโรดม ๑๐๐ ปี เป็นอาคารแบบไทยประยุกต์ ขนาดกว้าง ๑๐.๕๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร ๓ ชั้น ชั้นล่างเป็นห้องโถงใช้เป็นห้องประชุม เป็นสถานที่ตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง และอื่น ๆ รวมทั้งเป็นที่บำเพ็ญกุศลในโอกาสต่าง ๆ ชั้นสองและสามใช้เป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณรนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทั้งของพระภิกษุสามเณรในสำนักเรียนวัดราชาธิวาสวิหารแผนกธรรมและแผนกบาลี และยังเป็นสถานศึกษาธรรมของเยาวชน แบ่งเป็น ๑๐ ห้องเรียน ๓ ห้องพักครู สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ เพื่อเป็นอนุสรณ์ครบ ๑๐๐ ปี พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตตมเถระ) อดีตเจ้าอาวาสผู้ประสาทความเจริญรุ่งเรืองแก่วัดราชาธิวาสวิหารอย่างใหญ่หลวง

อาคารพระธรรมวโรดม ๑๐๐ ปี ตั้งอยู่ในคณะบน ยาวจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก หันหน้าไปทางทิศใต้ ด้านหลังติดกำแพงวัดและคลองวัดราชาธิวาสวิหาร

๔.๒ ตึกแถวที่พักสงฆ์

ตึกแถวที่พักสงฆ์คณะบน มี ๓ หลัง เป็นอาคาร ๒ ชั้น สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗ โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ สำหรับหลังหมายเลข ๔.๒ นี้ ยาวจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ๒๑ เมตร กว้าง ๗ เมตร แบ่งเป็นชั้นละ ๖ ห้อง ชั้นบนเป็นที่อยู่ของภิกษุสามเณร ชั้นล่างเป็นที่อยู่อาศัยของศิษย์วัด

๔.๓ ตึกแถวที่พักสงฆ์

ตึกแถวที่พักสงฆ์ หมายเลข ๕.๓ สูง ๒ ชั้น กว้าง ๗ เมตร ยาว ๓๕ เมตร จากเหนือไปใต้ แบ่งเป็นชั้นละ ๑๐ ห้อง ๕ บันได ชั้นบนเป็นที่พักสงฆ์ ชั้นล่างเป็นที่อาศัยของศิษย์วัด

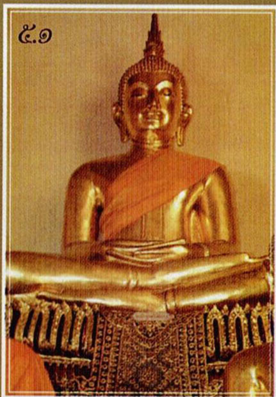
๔.๔ ตึกแถวที่พักสงฆ์

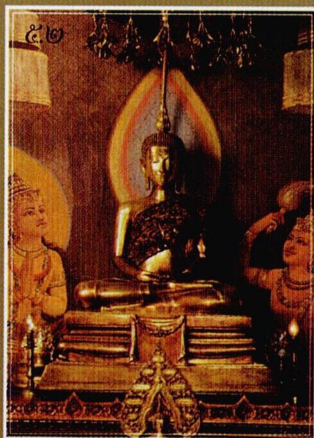
ตึกแถวที่พักสงฆ์ หมายเลข ๔.๔ สูง ๒ ชั้น กว้าง ๗ เมตร ยาว ๓๕ เมตร จากเหนือไปใต้ แบ่งเป็นชั้นละ ๑๐ ห้อง ๕ บันได ชั้นบนเป็นที่พักสงฆ์ ชั้นล่างเป็นที่พักศิษย์วัด

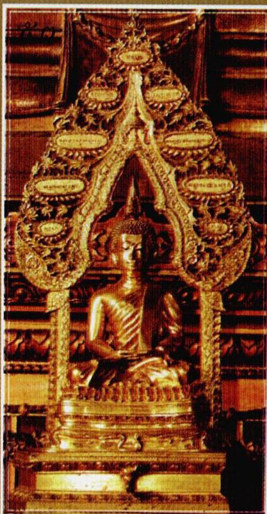
ตึกแถวทั้ง ๓ หลังในคณะบน สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ทรงให้สร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๖๐,๐๐๐ บาทเศษ รวมทั้งสร้างกำแพงและเขื่อนคูน้ำ (ถูกถมไปเมื่อสร้างอาคารพระธรรมวโรดม ๑๐๐ ปี) สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ และซ่อมใหญ่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ด้วยทุนทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเป็นผู้ควบคุมดูแลให้เป็นไป

๔.๕ ศาลาสวัสดิวัตน์

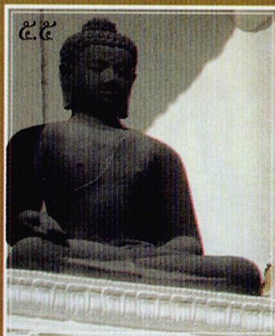
ศาลาสวัสดิวัตน์ เป็นศาลาบำเพ็ญกุศล ตั้งอยู่ในคณะบนระหว่างตึกแถวที่พักสงฆ์ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีทรงให้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ด้วยราคาค่าก่อสร้าง ๑๐๐,๐๐๐ บาท ขนาดศาลากว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๒ เมตร เป็นที่บำเพ็ญกุศลประจำราชสกุลสวัสดิวัตน์ตลอดมาถึงปัจจุบันภายในประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์จำลอง

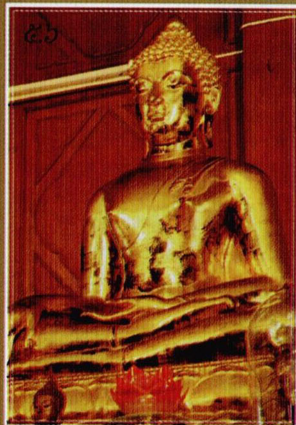

๕.๑

๕.๒

๕.๔

๕.๕

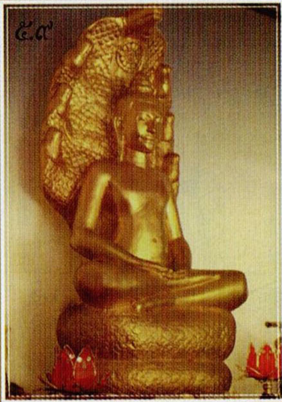

๕.๖

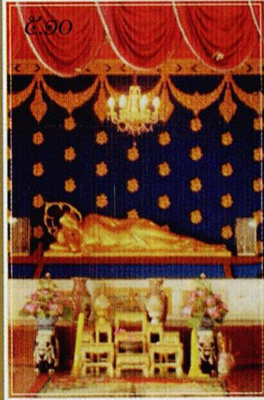
๕.๗

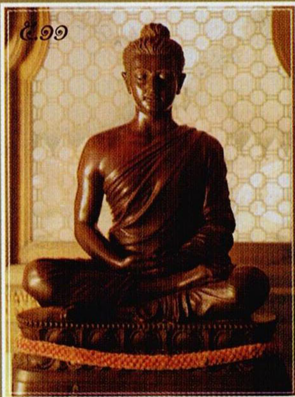
๕.๘

๕.๙

๕.๑๐

๕.๑๑

๕.๑๒

พระพุทธรูปสำคัญของวัดและสังเขปประวัติ

วัดราชาธิวาสวิหาร มีพระพุทธรูปสำคัญศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชน ๑๒ องค์ด้วยกัน ประดิษฐานอยู่ในอาคารสถานที่ต่าง ๆ กันภายในวัด ดังนี้

๕.๑ พระสัมพุทธวัฒโนภาส

พระสัมพุทธวัฒโนภาส เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น และเป็นพระประธานองค์เดิมในพระอุโบสถ ประดิษฐานอยู่ในห้องหลังสุดของพระอุโบสถ ลักษณะพระพุทธรูปเป็นศิลปะอยุธยาตอนต้น ปางสมาธิ ขนาดหน้าตัก ๒ เมตร ลงรักปิดทองสวยงาม ด้านหน้ามีพระอัครสาวกซ้าย-ขวา ประดิษฐานอยู่ด้วย ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างมาแต่สมัยใด

๕.๒ พระสัมพุทธพรรณี

พระสัมพุทธพรรณี เป็นพระประจำพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ องค์เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม สำหรับองค์นี้จำลองขึ้นมาใหม่ที่ วัดราชาธิวาส เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๕๑ ตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ (ร.ศ. ๑๒๗) เป็นวันมหาปวารณา และตรงกับวันประสูติของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีประวัติ ดังนี้

การหล่อพระสัมพุทธพรรณี

ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปรารภจะทรงสถาปนาวัดราชาธิวาสวิหาร ซึ่งรกร้างชำรุดทรุดโทรม ให้เป็นพระอารามที่งามดียิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานนายช่างจัดการรื้อสถานที่ต่าง ๆ ที่ปรักหักพังเหลือที่จะเยียวยาและขุดเซาะผนังพระอุโบสถซึ่งเก่าชำรุด รุ้งเข้าไปแล้วจะได้ทำรากใหม่ ก่อประกอบถานและผนังเดิมโดย

รอบ เพื่อจะให้แน่นหนาคงทนถาวร กั้นผนังในพระอุโบสถปันเป็นห้องส่วนพระประธานเดิม และห้องสำหรับทำกิจสงฆ์ต่าง ๆ ก่อประกอบเป็นหลังขวางหน้าพระอุโบสถขึ้นอีกหลังหนึ่ง ขุดคลองคูหน้าก่อเขื่อนด้วยอิฐถือปูนปราบพื้นราบเสมอ ปูศิลาแล้วบวกปูนกวดเกรียงยาแนว ปักเสาศิลาอินทขีลล้อมรอบพระอุโบสถ และถมที่ชายเลนหน้าพระอารามยืนยาวออกไปในลำน้ำเป็นอันมาก ขยายทางเข้าพระอารามให้กว้างออกไป ตัดต้นไม้เก่าปลูกต้นไม้เรียงรายให้ได้ระยะเข้าแถวเป็นแนวเดียวกันแล้ว วางก้อนศิลาเป็นแถวเรียงรายไปในลานพระอาราม ตกแต่งพระอารามให้เป็นที่ระโหฐานเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้ที่ได้มาเห็น และเป็นที่พระสงฆ์อยู่อาศัยเป็นผาสุกสำราญ

มีพระราชประสงค์ที่จะหาพระพุทธรูปมาตั้งในพระอุโบสถที่ปันเป็นห้องต่อหน้าพระประธานมาอีกห้องหนึ่งนั้น ทรงพระราชดำริว่าพระอารามนี้เป็นพระอารามที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาประทับเมื่อครั้งทรงพระผนวช และได้ตั้งธรรมยุตินิกายขึ้น ณ พระอารามนี้ก่อน เมื่อประทับจำพรรษาอยู่ในพระอารามนี้ ได้ทรงหล่อพระพุทธรูปขึ้นองค์หนึ่ง พระราชทานนามว่าพระสัมพุทธพรรณี ทรงบรรจุดวงพระชนมพรรษาและพระสุพรรณบัตรเดิม แล้วทรงตั้งไว้เป็นที่นมัสการ ณ หอสวดมนต์วัดราชาธิวาสวิหาร เมื่อเสด็จไปประทับวัดบวรนิเวศวิหาร ก็ได้เชิญพระสัมพุทธพรรณีนี้ไปไว้วัดบวรนิเวศวิหารด้วย ครั้นเมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษกแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญไปประดิษฐานไว้ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ยังคงประดิษฐานอยู่จนทุกวันนี้

เพราะเหตุที่พระสัมพุทธพรรณีนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงหล่อแล้วและเคยประดิษฐานอยู่ในพระอารามนี้เป็นเดิมมา สมควรจะหล่อถ่ายแบบอย่างพระสัมพุทธพรรณีนี้ขึ้นอีกองค์หนึ่ง เพื่อจะได้

ประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถ ณ พระอารามนี้ ซึ่งเป็นที่หล่อองค์เดิม เป็นที่ทรงนมัสการระลึกถึงพระเดชพระคุณ และทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลอันนี้ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการสนองพระเดชพระคุณต่อไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่างปั้นหุ่นถ่ายแบบอย่างพระสัมพุทธพรรณีองค์นี้ขึ้นใหม่ เหมือนกันกับพระสัมพุทธพรรณีเดิมแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่างหล่อเตรียมการที่จะหล่อ ณ วัดราชาธิวาส-วิหารนี้ กำหนดเททองวันที่ ๙ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๗ อันเป็นดิถีคล้ายกับวันพระบรมราชประสูติกาล แห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๕.๓ พระนิรันตราย

พระนิรันตราย หรือพระพุทธนิรันตราย มีความเป็นมาโดยย่อว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้ทรงรับมาจากพระเกรียงไกรกระบวนยุทธ ปลัดเมืองฉะเชิงเทรา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๙ ก่อนหน้านั้นกำนันอินและบุตรชายนอนฝันว่า ได้จับช้างเผือกได้ตื่นขึ้นมา จึงชวนกันไปขุดมันนก ที่ชายป่าแขวงเมืองปราจีนบุรี ห่างจากดงศรีมหาโพธิ์ประมาณ ๑ เส้น จึงพบพระพุทธรูปหล่อด้วยทองคำเนื้อหก น้ำหนัก ๘ ตำลึง กำนันจึงนำไปให้พระเกรียงไกรกระบวนยุทธเพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ จึงพระราชทานรางวัลเป็นทองคำ ๔ ชั่ง แก่กำนันอิน และทรงมีพระราชดำริว่า พระพุทธรูปองค์นี้มีอภิหารน่าอัศจรรย์ที่ผู้ขุดไม่คิดทำลายเนื้อทองคำเอาเงินไปทำประโยชน์ส่วนตัวเสีย จึงพระราชทานนามว่า “พระนิรันตราย” นอกจากนี้ยังทรงถือว่าเป็นวัตถุมงคลควรแก่การตั้งในพระราชพิธี แต่จะเป็นการเสี่ยงมากเกินไป เพราะเป็นพระพุทธรูปทองคำ จึงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธรูปใหม่ตามแบบราชกาลที่ ๔ ไม่มีซุ้มเรือนแก้วมาครอบรวม

ไว้อีกองค์หนึ่งไปตั้งเป็นพระประธาน ต่อมาปลายรัชสมัยของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระนิรันตรายแบบมีซุ้มเรือนแก้วขึ้น ๑๘ องค์ แล้วพระราชทานไปตามวัดธรรมยุต ๑๘ วัด เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็นที่มาของคณะสงฆ์ธรรมยุต ในการพระราชทานครั้งนี้ วัดราชาธิวาสวิหาร เป็นหนึ่งใน ๑๘ วัดที่ได้รับพระพุทธรูป "พระนิรันตราย" ซึ่งท่านประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถหน้าพระสัมพุทธพรรณี (ห้องกลาง) ตราบถึงปัจจุบัน

๕.๔ พระพุทธรูปอู่ทอง

พระพุทธรูปอู่ทอง เป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำมาประดิษฐานไว้ที่หน้าบันพระอุโบสถด้านหน้า ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก (หน้าวัด) ในลักษณะทรงห้ามภยันตราย มิให้มากร้ำกรายวัดได้ ขนาดขององค์พระสูงประมาณ ๒.๕ เมตร

๕.๕ พระพุทธรูปศิลาแบบมหายาน

พระพุทธรูปศิลาและมหายาน องค์นี้เป็นพระพุทธรูปที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว ทรงนำมาจากประเทศอินโดนีเซีย มี ๔ องค์ ประดิษฐานอยู่ที่ซุ้มพระเจดีย์ทั้ง ๔ ทิศ พระพุทธรูปชุดนี้มี ๕ องค์ เดิมอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อกรมพระนเรศวรฤทธิ์ ทรงสร้างเจดีย์ที่วัดราชาธิวาสวิหารเสร็จแล้ว ก็ให้ย้ายพระพุทธรูปทั้ง ๔ องค์มาไว้ที่ซุ้มพระเจดีย์ตามที่ปรากฏ ส่วนอีกองค์หนึ่งย้ายไปที่วัดบวรนิเวศวิหาร

๕.๖ พระพุทธรูปเชียงแสน

พระพุทธรูปเชียงแสน คือพระพุทธรูปประธานองค์ใหญ่ (องค์หลัง) บนศาลาการเปรียญ เป็นพระพุทธรูปนั่งปางสมาธิ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ พระราชทานแก่วัดราชาธิวาสวิหาร ให้พุทธศาสนิกชนได้สักการะบูชา

๕.๗ พระสันติภาพ

พระสันติภาพ เป็นพระพุทธรูปหล่อขึ้นที่วัดราชาธิวาสวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ สร้างเป็นอนุสรณ์ที่สงครามโลกครั้งที่สองยุติลง อันแสดงถึงสันติภาพกลับมาสู่โลกอีกครั้งหนึ่ง พระสันติภาพประดิษฐานอยู่ที่แท่นบูชาบนศาลาการเปรียญหน้าพระเชียงแสน เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๐ เซ็นติเมตร

๕.๘ พระพุทธรูปสุโขทัย

พระพุทธรูปสุโขทัย เป็นพระนั่งปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๘๐ เซ็นติเมตร ประดิษฐานอยู่บนแท่นบูชาที่หอธรรมสงเคราะห์ (หอสวดมนต์) ได้รับพระราชทานมาไว้ที่วัดราชาธิวาสวิหาร สำหรับบูชาสักการะของพุทธบริษัทวัดนี้ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗

๕.๙ พระพุทธรูปลพบุรี

พระพุทธรูปลพบุรี (หลวงพ่อนาค) เป็นพระศิลาปางนาคปรก ศิลปะลพบุรี พระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตตมเถระ ป.ธ. ๕) ได้อัญเชิญมาจากจังหวัดลพบุรี ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ของเดิมชำรุด แต่ได้บูรณะขึ้นใหม่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ พ.ต.อ. (พิเศษ) คุ้ม วีรสุนทร สร้างศาลาถวายจึงย้ายพระพุทธรูปองค์นี้ไปไว้ในศาลาพร้อมกับซ่อมองค์พระที่ชำรุดอยู่ให้สมบูรณ์ โดยทั่วไปรู้จักพระพุทธ

รูปองค์ว่า "หลวงพ่อนาค" และมีประชาชนเข้ามากราบไว้บูชามาก เพราะถือว่าเป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์มากองค์หนึ่ง

๕.๑๐ พระพุทธไสยา

พระพุทธไสยา องค์นี้ประดิษฐานอยู่ ณ ห้องประชุมตึกไชยยันต์ โรงเรียนมัธยมวัดราชาธิวาส มีลักษณะเหมือนสามัญมนุษย์ที่งามที่สุด ถ้ามองดูไกล ๆ จะเหมือนคนนอนจริง ๆ พระพุทธรูปองค์นี้ที่ฐานบรรจุพระสรีรางคารสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศราราชหฤทัย สร้างในรัชกาลที่ ๖ โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงออกแบบ

๕.๑๑ พระพุทธรูปในวิหารพระอัยยิกา

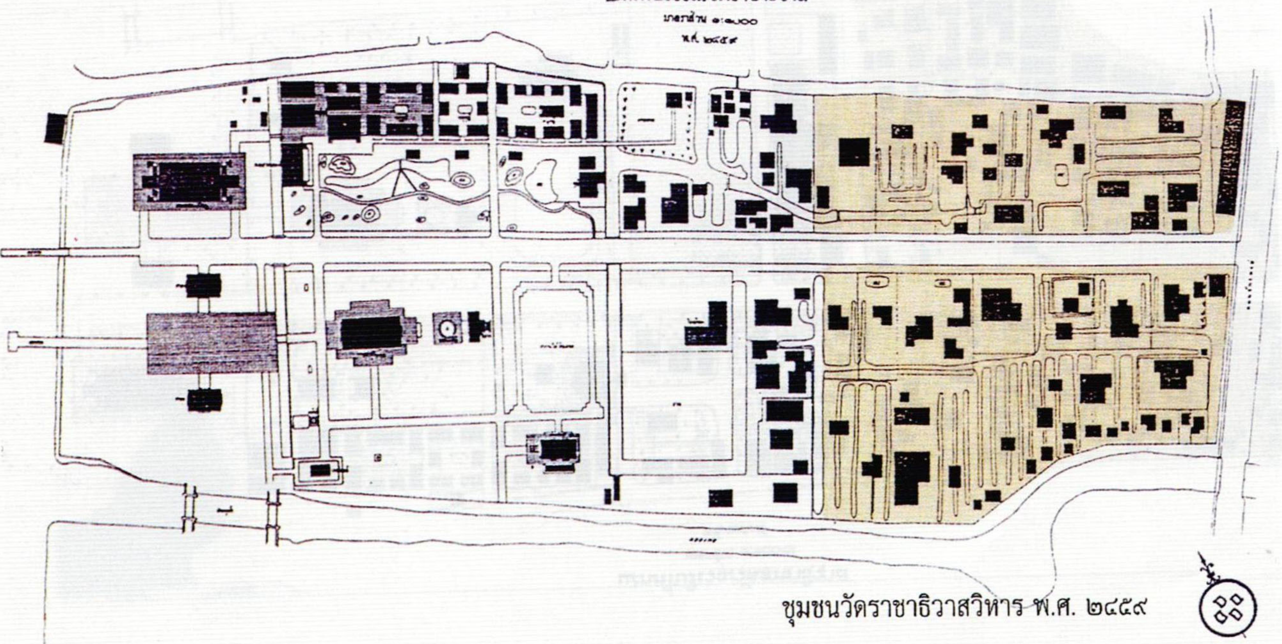
พระพุทธรูปในวิหารพระอัยยิกา สร้างขึ้นในรัชสมัยของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ เป็นพระนั่ง ลักษณะรูปแบบคล้ายพระพุทธรูปแบบคันธารราฐ ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ ทรงสร้างพระวิหารเสร็จแล้ว ให้สร้างพระพุทธรูปเป็นองค์แทนสมเด็จพระปิยมาวดี พระอัยยิกาในพระองค์ องค์พระขนาดเท่าคนจริงและประดิษฐานอยู่ในวิหารพระอัยยิกา (คณะใต้)

๕.๑๒ พระพุทธสิหิงค์จำลอง

พระพุทธสิหิงค์จำลอง ประดิษฐานอยู่ในศาลาสวัสดิวัตน์ (คณะบน) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลในปัจจุบัน เสด็จเททองเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๑๔

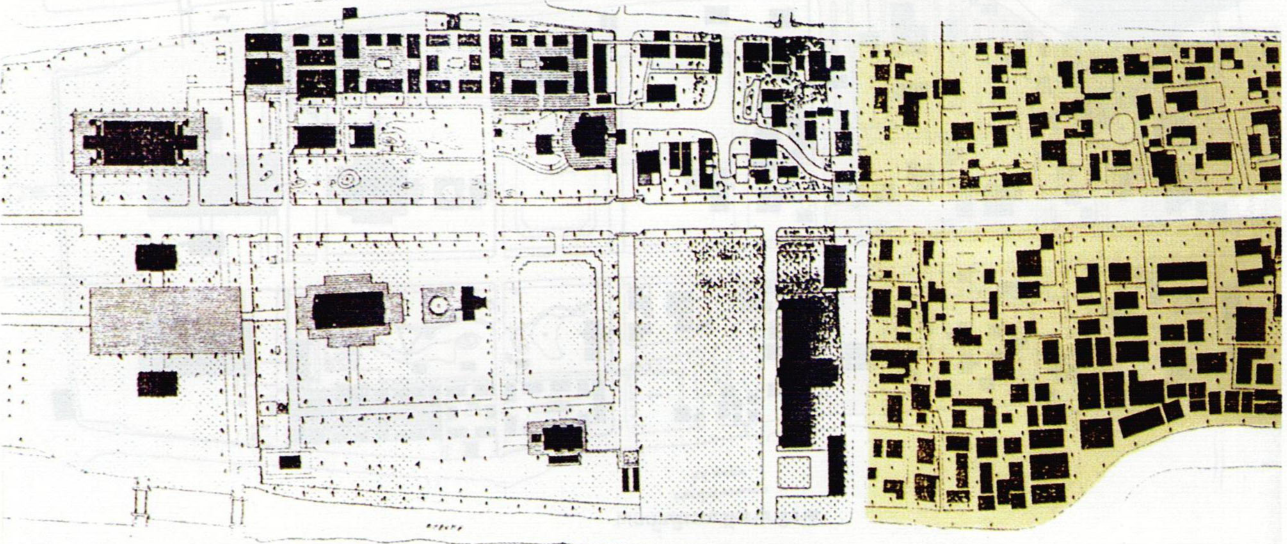
******

แผนที่บริเวณวัดราชา

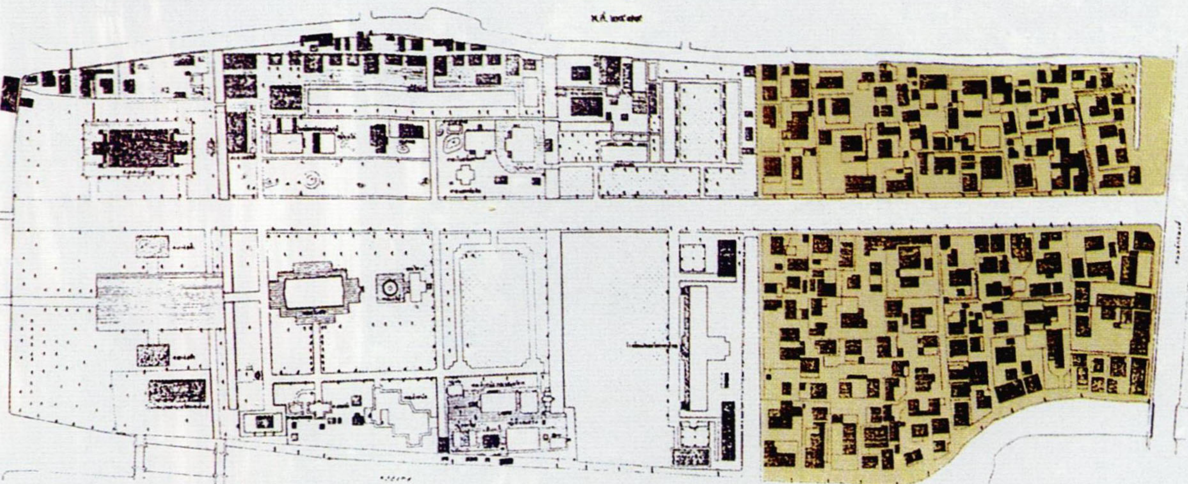
ชุมชนวัดราชาธิวาสวิหาร พ.ศ. ๒๔๕๙

แผนที่บริเวณวัดราชา

ชุมชนวัดราชาธิวาสวิหาร พ.ศ. ๒๔๖๕

แผนที่บริเวณวัดราชา

ชุมชนวัดราชาธิวาสวิหาร พ.ศ. ๒๔๗๙

ถนนรอบพระอุโบสถด้านทิศใต้

☼ ราชารมณีย์ ☼

เชิญชวนชมอารามนามราชา ทัศนาความงามธรรมชาติ
มีสถานรมณีย์ที่หยดหยาด บรรยากาศร่มเย็นเป็นสุขใจ
สนามหญ้าสวยสดเขียวขจี อีกมากมีต้นไม้ทั้งน้อยใหญ่
ตะเคียนข่อยประดู่ทั้งต้นไทร สมอไทยไผ่สนต้นมะปราง
พิกุลหอมล้อมรอบอุโบสถ โพธิ์ใหญ่น้อยย้อยหยดสวยสล้าง
ต้นสะตือมะขามตามรายทาง มีอยู่บ้างมะเกลือแลอบเชย
ทั้งมะตูมต้นจิกไม้มะพลับ จำปาขอมน้อมรับจำปีเอ๋ย
มะขามป้อมไม้จันชมได้เลย มะพูดเอ่ยที่นี่มิให้ดู
อีกกระเบาสาละพุทธประวัติ ทั้งไทรดัดมะเดื่อและชมพู่
ไม้รวงผึ้งหมากแดงไม้ก้ามปู ยังมีอยู่ตับไก่ต้นใหญ่โต
ต้นกุ่มบกไม้หว้ามัดกาจริง กากทิ้งชะเมาปาล์มสูงโร่
ต้นเข็มยักษ์เราก็พอมีโชว์ สองต้นโพธิ์ลังกาอินทนิล
หรือสะเดามันปูหาดูได้ อโศกไม้ตาเสือผลมีศิลป์
ต้นพญาสัตบรรณต้นควินิน ต้นกะถินหุมรุยมันและต้นยอ
สารภีมีอีกไม้ตะแบก ใบเป็นแฉกต้นตาลลานไงพ่อ
ต้นมะฮอกกานีเต่ารั้งกอ ร่มดีหนอแอปเปิ้ลต้นลำใย
เถาว์ชะนูดเฟื้องฟ้ากระพังโหม ต้นลำดวนชวนชมลมพัดไหว
ราชพฤกษ์รำเพยมะแพร้วไทย ขนุนใหญ่ยังมีกรรณิการ์
ส่วนที่เหลือเชิญชมตามชอบใจ สุขสดใสได้โสมนัสสา
ออกซิเจนมีพออย่ารอรา ทัศนาได้สุขทุกท่านเทอญฯ

พระราชกวี
๐๖๐๗๔๖

